

מדיוני ועדת ייחוד העיסוק

האחד - בממד המקור - הוא קיום עבודת מטה להקמת מסד נתונים של התפקידים הקיימים בתחומים השונים של העבודה הסוציאלית. מתוך הנתונים, הוועדה ממפה את התפקידים ואת המשרות שיש להם הגדרה או זיקה לעבודה הסוציאלית - בתחומי הרווחה, הבריאות, החינוך, המשפטים, ביטחון הפנים, הביטחון, קליטת העלייה וכדומה. בתום המיפוי, הוועדה מכינה - לראשונה - מדרג של שלוש קטגוריות של רשימות תפקידים, שבהם: א. קיימת דרישה מובנית לביצוע רק על ידי עו"ס; ב. משרות שניתן לבצען לא רק על ידי עו"ס; ג. משרות שאין בהן דרישה לעו"ס, אבל יש מקום לפעול לכך שיתאפשר ביצוען גם על ידי עו"ס.

הממד השני של עבודת הוועדה הוא ממד המיקרו - דיון נקודתי בסוגיות אד-הוק שעל סדר היום. לדוגמה, לאור השינויים בהנהלת משרד הרווחה, שבה ועלתה השאלה אם נדרש למשרד מנכ"ל מקצועי, כפי שהיה נהוג במשך שנים במשרד הבריאות. דוגמה נוספת קשורה לסוגיית המפקח לשעת חירום. בשתי דוגמאות אלו, ועדת ייחוד העיסוק הביאה את המלצותיה לדיון במליאת המועצה. המועצה אימצה את המלצות הוועדה והעבירה את חוות דעתה ואת המלצתה לשר. בשני התפקידים - מנכ"ל ומפקח לשעת חירום - ההמלצה הייתה חדי-משמעית לקביעת ייחוד העיסוק.

בימים אלו עולים על סדר היום של שולחן הוועדה תפקידים נוספים, כמו פסיכולוגיה רפואית, מרכזי נושא בריאות הנפש והתנדבות. לחלק מהדיונים מוזמנים גם נציגי מערכת הבריאות, נבדקות בהם תכניות הלימודים וההכשרה ומוזמנים מומחים נוספים, לצורך מתן חוות דעת על ייחודיות ההכשרה ועל תפקידי העובדים הסוציאליים. כל זאת כדי לבחון את הנושא לעומקו, מתוך הקפדת יתר על איכות השירות לקהל הפונים והנזקקים.

מטבע הדברים, הוועדה עובדת בזיקה לוועדות נוספות של המועצה, כמו ועדת חוק וכללי האתיקה וועדת מוסדות ותארים.

יש לציין כי ייחוד העיסוק מאפיין מקצועות רבים. אין בו כדי לפגוע בשיתוף הפעולה עם מקצועות אחרים והוא נועד להבטיח מתן שירות איכותי, אתי ומקצועי לנזקקים לתחום המומחיות המקצועית של העובד הסוציאלי. יש לזכור כי העובדים הסוציאליים, על פי הכשרתם, הם האמונים על ראייה מערכתית ביו-פסיכו-סוציאלית. כמו כן, ייחוד העיסוק מחייב את העובדים הסוציאליים להבין מהם גבולות העיסוק ולסייע לפונה לקבל השלמת סיוע וגם סיוע אחר מבעלי מקצוע נוספים ואחרים, לצורך מימוש זכויותיו וזכאותו.

לעבודת הוועדה יש חשיבות רבה - לטובת ציבור העובדים הסוציאליים ולטובת ציבור הלקוחות השונים של המקצוע - בהבלטת הייחוד ובהגנה עליו.

המועצה לעבודה סוציאלית וועדת ייחוד העיסוק ממשיכות בעבודתן באופן רציף: המועצה נפגשת מדי רבעון וכך גם הוועדה.

לפניות בעניין ייחוד העיסוק: מוזמנים לפנות למרכזת המועצה לעבודה סוציאלית, עו"ס עדה קלעי, בכתובת הדואל ada@aatuum.co.il

רשימת מקורות

1. Oliver, C. (2013). Social workers as boundary spanners: Reframing our professional identity for interprofessional practice. *Social Work Education, 32*, 773-784. doi: 10.1080/02615479.2013.765401
2. Reimer, E. C. (2014). Using friendship to build professional family work relationships where child neglect is an issue: Worker perceptions. *Australian Social Work, 67*, 315-331. doi: 10.1080/0312407X.2013.815240
3. Tervalon, M., & Murray-García, J. (1998). Cultural humility versus cultural competence: A critical distinction in defining physician-training outcomes in multicultural education. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved, 9*, 117-125. doi: 10.1353/hpu.2010.0233

במהלך העשורים האחרונים התרחשו במקצוע העבודה הסוציאלית ובסביבתו שינויים מהותיים, שהביאו לחיקת חוק העובדים הסוציאליים התשנ"ו-1996. החוק מקדיש פרק לסוגיית ייחוד העיסוק של העובדים הסוציאליים. משמעות הדבר היא כי העובדים הסוציאליים יתמודדו עם שאלות כמו:

- מה מייחד את מקצוע העבודה הסוציאלית ממקצועות טיפוליים מסייעים אחרים?
- עד כמה יש צורך להגן על גבולות המקצוע?
- האם הגברת השותפויות עם פרופסיות אחרות תתרום לחיזוק ייחודו של המקצוע או להחלשת הייחוד?
- האם טשטוש של גבולות המקצוע ישפר את רווחתן של אוכלוסיות הנזקקות לשירותי הרווחה?

מאז חקיקת החוק בישראל ועד היום חלו שינויים רבים בשדה המקצועי - אם בתפיסת המדינה את אחריותה לרווחת אזרחיה, אם במנעד השירותים הממשלתיים והחופשי-ממשלתיים המוצעים, אם בהכשרה למקצוע, ועוד. שתי דוגמאות מרכזיות מייצגות שינויים אלו: האחת היא העמקת המקצועיות בעבודה הסוציאלית והגדרה ומיסוד של תחומי המומחיות, ואילו השנייה היא למעשה בגדר תמונת ראי של הראשונה. היא מטשטשת את גבולות העיסוק ומאפשרת חדירה של "מקצועות עזר" אחרים ושל מקצועות משיקים ומשלימים לתחומי העיסוק המסורתיים של העובד הסוציאלי והעבודה הסוציאלית. למשל - קרימינולוגים, פסיכולוגים רפואיים, יועצים חינוכיים ועוד.

יש המזהים בשינויים אלה מגמות של פגיעה בלגיטימיות של המקצוע; אחרים רואים בכך אתגר, הקשור הן לשאלות תיאורטיות באשר להגדרת המקצוע והן לנחיצות השתנותו בהתאם לשינויים החברתיים ובהתאמה למציאות הדורשת איגום משאבים ומחייבת, מחד גיסא, עבודה ללא גבולות, ומאידך גיסא - פיתוח של דרכי התערבות עם אוכלוסיות מוכרות פחות. סוגיות אלה מחזירות לקדמת הבמה את השיח בדבר עבודה סוציאלית רזידואלית, יצירתיות בעבודה הסוציאלית, מיומנויות של קשר בינאישי ודגש על גישות חברתיות כמו הומניות תרבותית (Oliver, 2013) boundary spanners, (Tervalon, & Murray-García, 1998) וחברות מקצועיות (Reimer, 2014).

כאמור, חוק העובדים הסוציאליים הוא המסגרת לקיומה של ועדת ייחוד העיסוק הפועלת על יד המועצה לעבודה סוציאלית. בפרק ג, סעיף 3, של החוק מצוין מי רשאי לעסוק במקצוע העבודה הסוציאלית ובתפקידים שעיקרם עבודה סוציאלית. בסעיף 6 הוקדשה פסקה לייחוד העיסוק, האומרת כי:

6. (א) על אף הוראות סעיפים 3 ו-4, השר, לאחר התייעצות עם המועצה, רשאי לקבוע כי תפקיד או משרה אשר רק בחלקם הינם עיסוק בעבודה סוציאלית, יהיה רשאי גם מי שאינו עובד סוציאלי לעשותם, ורשאי יהיה מעסיק להעסיק אדם שאינו עובד סוציאלי בתפקיד או במשרה שנקבעו כאמור.

(ב) השר, לאחר התייעצות עם המועצה, רשאי לקבוע לגבי תפקיד או משרה כאמור בסעיף קטן (א), כי רק עובד סוציאלי יהיה רשאי לעסוק בהם ומשנקבע כן ניתן יהיה להעסיק בהם רק עובד סוציאלי; עיסוק בתפקיד או במשרה שנקבעו לפי סעיף קטן זה ייחשב כעיסוק בעבודה סוציאלית.

ברוח זו הוקמה לצד המועצה לעבודה סוציאלית, עם הקמתה, ועדת ייחוד העיסוק, שנועדה לתת מענה לסוגיות עקרוניות בשאלות הגדולות של ייחוד העיסוק, כמו גם לשאלות היום יום בנושא.

לאור השינויים שהוזכרו, הוועדה החליטה לפעול השנה בשני מסלולים:

פרופ' אורית נוטמן-שורץ - עו"ס, יו"ר המועצה לעבודה סוציאלית, חברת סגל ביה"ס לעבודה סוציאלית, המכללה האקדמית ספיר. orits@sapir.ac.il
ד"ר זאב פרידמן - עו"ס, יו"ר ועדת ייחוד העיסוק, מנכ"ל המרכז הישראלי לאפטרופוסות, הקרן לטיפול בחסויים. Zeev@apotropus.org